

V. POTRATOVOST

V roce 2008 podstoupilo potrat 41 446 žen⁸. Absolutní počet potratů ve srovnání s předchozím rokem vzrostl o 529, což se nijak neprojevalo na úrovni úhrnné potratovosti, která setrvala na hodnotě 0,54 potratu na jednu ženu. Dlouhodobý trend snižující se potratovosti datovaný od konce 80. let 20. století se zpomalil v polovině let devadesátých a roku 2006 se zastavil. Počet potratů spadl za dvacet let na třetinu, úhrnná potratovost se snížila ještě o něco více. Značný úbytek potratů a zejména umělých přerušení těhotenství (UPT) je připisován širšímu rozšíření moderních způsobů plánování rodičovství: podíl žen ve fertilním věku užívajících nitroděložní nebo hormonální antikoncepci vzrostl v období 1991-2007 ze 16 % až na 55 %.

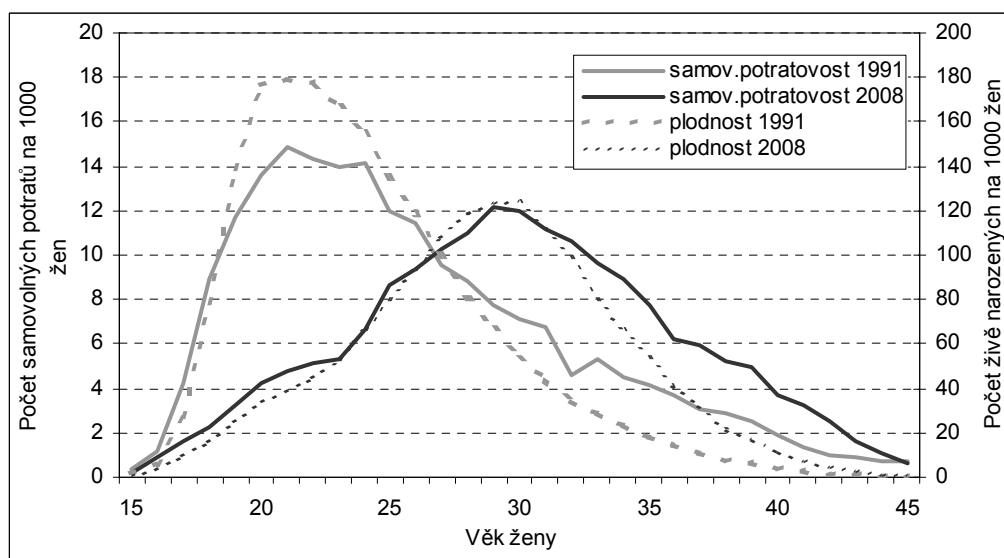
Tab. V.1 Potratovost, 1991-2008

	1991	2001	2004	2005	2006	2007	2008
Počet potratů celkem	120 050	45 057	41 324	40 023	39 959	40 917	41 446
z toho: samovolné potraty	13 985	11 116	12 402	12 245	13 326	14 102	14 273
umělá přerušení těhotenství	106 042	32 528	27 574	26 453	25 352	25 414	25 760
mimodělož. těh. a ostatní potraty *	23	1 413	1 348	1 325	1 281	1 401	1 413
Podíl samovolných potratů (%)	11,6	24,7	30,0	30,6	33,3	34,5	34,4
Podíl UPT (%)	88,3	72,2	66,7	66,1	63,4	62,1	62,2
Úhrnná potratovost	1,69	0,60	0,55	0,53	0,53	0,54	0,54
Úhrnná samovolná potratovost	0,20	0,14	0,16	0,16	0,17	0,18	0,18
Úhrnná umělá potratovost	1,50	0,44	0,37	0,35	0,34	0,34	0,34
Průměrný věk ženy při potratu	28,5	29,6	29,8	29,8	30,0	29,9	29,9
Průměrný věk ženy při samov.potratu	26,5	29,1	29,9	30,0	30,4	30,4	30,6
Průměrný věk ženy při UPT	28,7	29,7	29,8	29,6	29,7	29,6	29,5

* V roce 1991 byla mimoděložní těhotenství zahrnována do UPT. Podle dat ÚZIS jich bylo 1 749.

Již více než třetinu potratů dnes tvoří samovolné potraty, jejichž zastoupení na počátku 90. let bylo pouze 12 procentní. V roce 2008 jich bylo evidováno 14 273. Přestože jde o zatím nejvyšší absolutní počet od roku 1991, úroveň úhrnné samovolné potratovosti 0,18 pro rok 2008 byla nižší než v roce 1991, kdy dosahovala 0,20. V celém sledovaném období se samovolná potratovost pohybovala v rozmezí 0,14-0,20 samovolného potratu na jednu ženu.

Obr. V.1 Míry samovolné potratovosti a plodnosti podle věku ženy, 1991 a 2008

V průběhu let 1991-2008 se podstatně změnilo rozložení samovolné potratovosti podle věku a s tím také průměrný věk ženy, která prodělala samovolný potrat, přičemž měl tento ukazatel jasně rostoucí trend. Zatímco v roce 1991 byla událost samovolného potratu evidována u ženy v průměru 26,5leté, v roce 2008 se

⁸ Údaje o potratech poskytuje Českému statistickému úřadu Ústav zdravotnických informací a statistiky. Ten také každoročně vydává a na svých stránkách (www.uzis.cz) zveřejňuje publikaci s názvem Potraty.

jednalo o ženu 30,6letou. Nárůst průměrného věku ženy při samovolném potratu, stejně jako věkové rozložení, přitom kopíruje vývoj věkového rozložení plodnosti (obr. V.1). Průměrný věk žen při narození dítěte je ale zhruba o 1-2 roky nižší.

Největší část potratů tradičně představují umělá přerušení těhotenství, i když se jejich podíl v období 1991-2007 snížil z 88,3 až na 62,1 %. V roce 2008 tvořily 62,2 %, absolutně jich bylo provedeno 25 760 (meziroční nárůst o 346). Celkem 4 569 z nich (tj. 17,7 %) bylo indikováno zdravotním důvodem. Podíl interrupcí ze zdravotních důvodů zaznamenával od roku 1994 klesající trend (z úrovně 24 %), v novém století spíše stagnuje (na úrovni 18-19 %). Tento vývoj souvisí se situací u provedených miniinterrupcí (do 8 týdnů od začátku poslední menstruace), kde se uvedený podíl snižuje. Zastoupení výkonů ze zdravotních důvodů mezi ostatními UPT (po 8 a více týdnech těhotenství) je vcelku stabilní, pohybuje se kolem 30 %. Na miniinterrupce přitom v roce 2008 připadlo 75,1 %, kdežto v první polovině 90. let 82-85 % všech umělých přerušení těhotenství.

Zastoupení umělých přerušení těhotenství mezi všemi potraty je značně variabilní napříč vzdělanostním spektrem žen. Téměř polovina potratů vysokoškolsky vzdělaných byla samovolných, naproti tomu u žen se základním či nedokončeným vzděláním šlo o samovolný potrat pouze v pětině případů, tj. až 80 % potratů bylo indukovaných.

Mezi potraty se dále řadí ukončení mimoděložního těhotenství a ostatní potraty. Těch posledně jmenovaných bývá absolutně velmi málo, v letech 2007 a 2008 nebyl do této kategorie zařazen dokonce ani jeden z provedených potratů. Relativní zastoupení mimoděložních těhotenství a ostatních potratů na celkovém počtu se od počátku 90. let zvýšilo z 1,6 na 3,4 %. V roce 2008 patřilo do této skupiny 1 413 událostí.

Pozitivní trend zaznamenává statistika umělých přerušení těhotenství podle počtu předchozích interrupcí, kdy v průběhu let roste podíl UPT prvního pořadí. V roce 2008 ženy podstoupily interrupci v 61,5 % případů poprvé (absolutně jich bylo 15 848), zatímco na počátku 90. let 20. století se jejich podíl pohyboval na úrovni 50 %.

Z hlediska rodinného stavu nejvíce potratů připadá na ženy vdané, v roce 2008 to bylo 19 081, druhá velká skupina na svobodné ženy. Počet potratů rozvedených žen je řádově o deset tisíc nižší než u žen svobodných, vdovy se objevují ve statistice potratů pouze ve stovkách případů za rok. Tato struktura koresponduje se složením žen podle rodinného stavu.

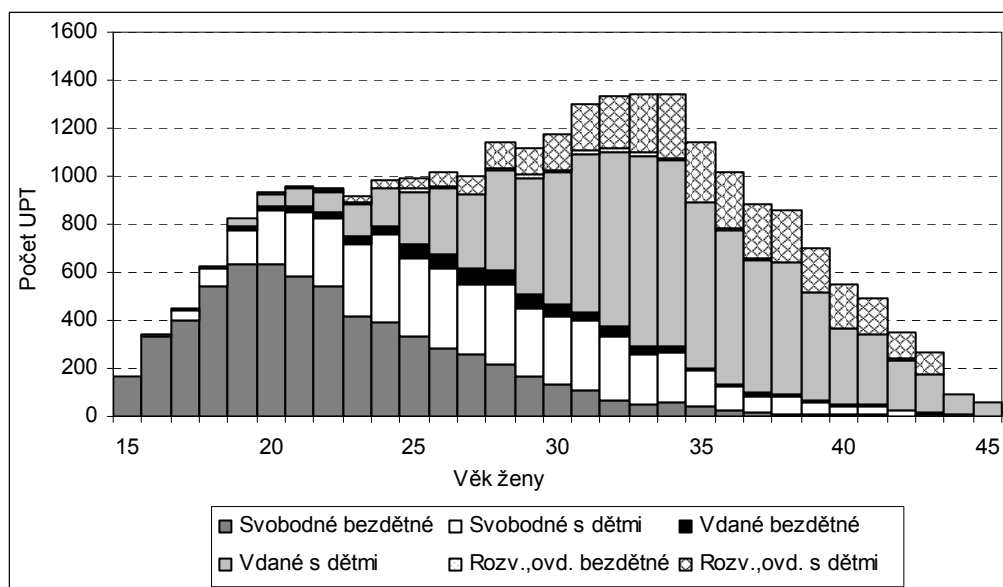
Tab. V.2 Potraty podle rodinného stavu ženy a druhu potratu, 1991-2008

Rodinný stav ženy	1991	2001	2004	2005	2006	2007	2008
Potraty	120 050	45 057	41 324	40 023	39 959	40 917	41 446
svobodná	21 178	14 563	14 760	14 942	15 071	16 022	16 849
vdaná	88 106	24 924	20 966	19 548	19 371	19 428	19 081
rozvedená	9 870	5 030	4 913	4 823	4 744	4 711	4 654
Umělá přerušení těhotenství	106 042	32 528	27 574	26 453	25 352	25 414	25 760
svobodná	18 042	11 016	10 551	10 646	10 552	11 016	11 562
vdaná	78 173	17 130	13 011	11 901	11 042	10 716	10 556
rozvedená	9 007	4 005	3 586	3 469	3 327	3 280	3 184

Omezíme-li však pozorování pouze na UPT, pak v posledních dvou letech převažovaly zákroky u žen svobodných. V roce 2008 bylo umělé přerušení těhotenství provedeno u 11 562 svobodných žen a u 10 556 vdaných žen. V porovnání s celkovým počtem potratů se v průběhu období 1991-2008 počet UPT snížil relativně více a progresivněji u žen žijících v manželství: u vdaných žen počet UPT klesl o 86 % (celkový počet potratů o 78 %), u svobodných žen o 36 % (vs. 20 %). Rozložení umělých přerušení těhotenství podle rodinného stavu je pochopitelně diferencované také věkově: mezi mladšími ženami převažují ženy svobodné, které potratem odkládají narození prvního dítěte či řeší další nechtěné těhotenství, ve vyšším věku jde spíše o ženy vdané, které již plánovaný počet dětí porodily (obr. V.2).

Mezi vdanými ženami, které podstoupily UPT, totiž výrazně převažovaly ženy, které již měly dvě živě narozené děti (5 313), naproti tomu svobodné ženy podstupující UPT byly většinou bezdětné (6 482). Podstatně méně byly evidovány interrupce žen s jedním dítětem (2 590 u vdaných žen a 2 962 u svobodných). Celkově se umělá přerušení těhotenství stále nejčastěji týkají žen se dvěma živě narozenými dětmi, přestože v období 1991-2008 došlo k největšímu poklesu v absolutním počtu UPT právě u těchto dvoudětných žen.

Obr. V.2 Umělá přerušení těhotenství podle věku, rodinného stavu ženy a počtu dětí, 2008

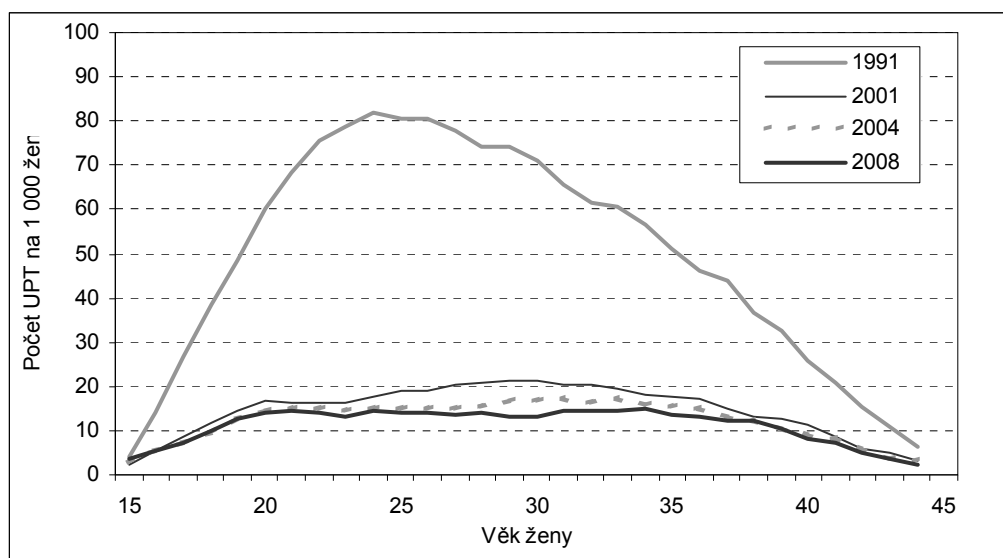

Tab. V.3 Umělá přerušení těhotenství podle počtu živě narozených dětí ženě, 1991-2008

Počet živě narozených dětí ženě	1991	2001	2004	2005	2006	2007	2008
0	15 688	8 065	7 198	7 170	6 939	7 129	7 452
1	24 444	8 323	7 121	6 957	6 436	6 631	6 650
2	49 412	11 254	9 619	9 136	8 745	8 413	8 371
3+	16 498	4 152	3 636	3 190	3 232	3 241	3 287
Podíl bezdětných žen (%)	15,0	24,8	26,1	27,1	27,4	28,1	28,9
Podíl žen se dvěma dětmi (%)	47,4	36,9	34,9	34,5	34,5	33,1	32,5

Jak je vidět na obrázku V.3, míry umělé potratovosti se prudce snížily během 90. let 20. století, v 21. století byl pokles již méně intenzivní. Současně došlo ke změně věkového rozložení v tom smyslu, že křivka měr umělé potratovosti ztratila svůj tvar křivky s jedním výrazným vrcholem, který dosahoval až k 80 interrupcím na 1 000 žen. V posledních letech nejvyšší věkově specifická míra umělé potratovosti nebyla ani čtvrtinová, v širokém věkovém intervalu 19-36 let byla zaznamenávána na úrovni 13-15 interrupcí na 1 000 žen. Umělé přerušení těhotenství podstoupila v roce 2008 v průměru žena ve věku 29,5 let, což je pouze o necelý rok více než v roce 1991. Celková úroveň úhrnné umělé potratovosti přitom v letech 1991-2008 poklesla z 1,69 na 0,54 UPT na jednu ženu.

Obr. V.3 Míry umělé potratovosti podle věku ženy, 1991-2008

Tab. V.4 Míry umělé potratovosti podle věku a rodinného stavu ženy*, 1991-2008

Věk	1991			2001			2008		
	svobodné	vdané	celkem	svobodné	vdané	celkem	svobodné	vdané	celkem
20	45,5	77,6	60,0	15,7	31,4	16,8	13,3	39,3	14,2
21	49,1	80,4	68,2	15,1	25,2	16,5	13,4	30,9	14,7
22	53,6	83,7	75,6	14,8	21,7	16,4	13,2	21,1	14,0
23	50,3	86,5	78,9	14,4	18,7	16,1	11,8	21,1	13,3
24	55,3	85,9	82,0	15,1	20,6	17,7	13,3	16,4	14,3
25	52,1	83,7	80,6	16,6	19,3	18,8	12,4	16,9	14,0
26	48,6	83,1	80,5	16,4	19,2	19,1	12,6	15,7	14,2
27	47,1	79,8	77,7	18,9	19,4	20,3	12,5	13,4	13,5
28	46,5	75,6	74,4	18,6	19,6	20,7	13,2	13,4	14,2
29	49,5	75,5	74,4	19,0	19,9	21,3	11,7	12,7	13,0
30	44,0	71,3	70,9	19,5	19,7	21,5	12,5	12,4	13,3
31	40,8	66,4	65,7	20,8	18,9	20,4	13,9	13,0	14,5
32	39,3	61,5	61,7	17,3	19,7	20,6	13,6	13,3	14,4
33	38,2	60,8	60,4	15,7	19,0	19,6	12,4	13,7	14,4
34	36,9	56,5	56,5	17,9	16,2	17,9	16,0	13,3	14,9
35	33,0	51,1	51,1	13,3	16,5	17,5	14,7	12,5	13,8
36	36,3	45,1	45,9	15,5	16,0	17,1	12,1	12,4	13,3
37	26,9	43,2	43,9	11,2	13,9	14,7	10,5	11,3	12,1
38	18,3	36,2	36,5	11,4	13,0	13,3	12,0	11,5	12,2
39	21,0	32,6	32,7	9,6	12,0	12,5	10,4	9,8	10,5
40	18,5	25,4	26,0	9,1	11,0	11,2	8,1	7,1	8,4
41	10,0	20,4	20,8	6,9	8,0	8,4	8,4	6,6	7,5
42	10,5	15,4	15,3	5,6	5,5	6,0	5,4	4,5	5,1
43	2,4	11,0	10,8	4,1	4,6	4,8	2,6	3,3	3,8
44	3,7	6,4	6,2	1,7	3,0	3,2	1,5	1,8	2,2

* počet UPT žen daného věku a rodinného stavu na 1 000 žen středního stavu daného věku a rodinného stavu

Tabulka V.4 zachycuje věkově specifické míry umělé potratovosti diferencované podle rodinného stavu. Přestože v mladších věcích v absolutních počtech interrupcí převažují svobodné ženy nad vdanými, míry umělé potratovosti byly a jsou obecně vyšší u žen vdaných, a platí to i v mladších věkových skupinách. Pokles měr umělé potratovosti v období 1991-2008 byl intenzivnější u žen vdaných než svobodných, čímž se umělá potratovost svobodných a vdaných žen v některých věkových skupinách téměř vyrovnala.

Na ženy s jiným než českým státním občanstvím připadlo z celkového počtu 41,4 tisíc potratů 3 252, tj. 7,8 %. Mírně vyšší zastoupení cizinek bývá evidováno mezi ženami podstupujícími umělé přerušování těhotenství, v roce 2008 to bylo 2 526, tj. 9,8 %. Jedná se přitom o legální potraty cizinek, které jsou zahrnuty do obyvatelstva ČR (tzn. mají zde trvalý či jeden z typů dlouhodobého pobytu).

Tab. V.5 Potraty cizích státních příslušnic, 2008

Rodinný stav ženy	Potraty	UPT	Počet živě narozených dětí	Potraty	UPT
Svobodná	1 190	963	0	1 145	807
Vdaná	1 727	1 309	1	1 037	797
Rozvedená	200	162	2	849	733
Celkem	3 252	2 526	3+	221	189

Na rozdíl od žen s českým státním občanstvím se potraty cizinek nejvíce týkaly žen vdaných i ve skupině umělých přerušování těhotenství. Také podle počtu již živě narozených dětí ženě byla struktura interrupcí odlišná: u českých žen převládaly interrupce žen se dvěma živě narozenými dětmi (32,5 % v roce 2008), cizí státní občanky byly spíše bezdětné (31,9 %) či s jedním dítětem (31,6 %).